

Řecké εὐαρεστέω („nalézt zalíbení/líbit se“) v LXX (v žaltáři i jinde) jako ekvivalent hebrejského הִלֵּךְ hitp. („procházet“, „chodit křížem krážem“)*

Petr Chalupa

Prvotní význam hebrejského slovesa v masoretském textu (dále MT) הִלֵּךְ hitp. jako zvláštního druhu pohybu z místa na místo („procházet“, „chodit křížem krážem“) je obvykle v řeckém překladu, Septuagintě (dále LXX), vyjádřen pomocí několika sloves, která mají v cílovém jazyce tentýž význam. V hebrejštině (i v řečtině) může pak mít sloveso הִלֵּךְ hitp. i přenesený význam ve smyslu „žít“ (určitým způsobem). Proč však možnost (využít přeneseného významu) nestačila překladatelům do řečtiny v několika žalmech (i na jiných místech Septuaginty), kdy jako ekvivalent hebrejského slovesa הִלֵּךְ hitp. užívají sloveso εὐαρεστέω („nalézt zalíbení“/„líbit se“)?

1. SÉMANTICKÉ POLE ἀρέσκω/ἀρεστός, εὐαρεστέω/εὐάρεστος V LXX JAKO EKVIVALENT SÉMANTICKÉHO POLE הִלֵּךְ, הָלַךְ, הִלְכָּה v MT

Na místech, kde LXX překládá pomocí výrazů sémantického pole ἀρέσκω/ἀρεστός, εὐαρεστέω/εὐάρεστος, se v hebrejské předloze nacházejí obvykle výrazy sémantického pole הִלֵּךְ, הָלַךְ, הִלְכָּה.

1.1 V žaltáři

V 68. žalmu (žalmy jsou v celé studii číslovány podle LXX) vyznává žalmista ve 32. verši, že jeho píseň a chvála „a bude lepší pro Hospodina než býk...“ (וְהִיטֵב לַיהוָה מִשֹּׁר). Pro převedení hebrejské vazby הִיטֵב pou-

* Studie vznikla za finanční podpory Grantové agentury České republiky prostřednictvím grantu „Historie a interpretace Bible“, č. P401/12/G168.

živá překladatel sloveso ἀρέσκω: „a zalíbí se Bohu více než býk“ (καὶ ἀρέσει τῷ θεῷ ὑπὲρ μόσχον).

1.2 V Septuagintě mimo žaltář

1.2.1 Sloveso ἀρέσκω

Sloveso ἀρέσκω znamená „líbit se, jevit se jako spravedlivý, být spokojen“. Bývá ekvivalentem hebrejského idiomu יְטִב בְּעֵינֵי, „být dobrým v očích někoho“ (Gn 34,18; 41,37; Lv 10,20; Dt 1,23; Joz 22,30.33; 2 Sam 3,36; 2 Sam 18,4; 1 Král 3,10; Est 1,21; 2,4 bis; 2,9) nebo jednoduše טֹב בְּעֵינֵי „dobrý v očích někoho“ (Gn 19,8; 20,15; Nm 36,6; Sd^A 10,15; 2 Sam 3,19; 1 Král 21,2) s variantami: יְשָׁר בְּעֵינֵי „být přímý v očích někoho“ (Nm 23,27; Sd^A 14,3. 7; 1 Král 9,12; 2 Kron 30,4; Jer 18,4), טֹב לְפָנֶי „dobrý pro někoho“ (Dt 23,17), יְטִב לְפָנֶי „být dobrý před někým“ (Est 5,14). Obě přídavná jména טֹב a יְשָׁר jsou propojena ve slovní vazbě טֹב וְיְשָׁר „jevit se jako dobrý a přímý v očích někoho“ (Joz 9,25). LXX uchovává v překladu paralelismus dvojice adjektiv טֹב a יְשָׁר tím, že uvede dvojici sloves ἀρέσκω a δοκέω.

1.2.2 Přídavné jméno ἀρεστός

Pomocí zpodstatnělého přídavného jména se obvykle překládají následující hebrejské výrazy: תְּהִיָּה „touha“ (Gn 3,6), הֵטִיב „co je dobré (v očích někoho)“ (Gn 16,6; Iz 38,3), הֵיטֵב „co je přímé (v očích někoho)“ (Dt 6,18; 12,8.25.28; 13,19; 21,9; Ex 15,26 pl. τὰ ἀρεστά), רָצוֹן „vůle“ (Ezd 10,11; Neh 9,24.37). Slovní spojení ἀρεστός εἰμί v Lv 10,19 je variantou hebrejské slovní vazby יְטִב בְּעֵינֵי („být dobrý v očích někoho“). Plurál τὰ ἀρεστά místo hebrejského זָרְרוּת „zarputilost (srdce)“ v Jer 9,13; 16,12; 18,12 je příkladem interpretačního „zúžení“ původního významu v hebrejštině (ve smyslu „choutky vlastního srdce“). Plurál τὰ ἀρεστά se objevuje také v Př 21,3 namísto hebrejského נִיף nif. ve smyslu „být vybranější než“. V Ezd 7,18 je toto přídavné jméno ekvivalentem aramejského רָעַר „vůle“.

2. OBVYKLÉ ŘECKÉ EKUIVALENTY PRO הֵטִיב HITP.

V předcházející části bylo doloženo, že výrazy sémantického pole ἀρέσκω/ἀρεστός, εὐαρεστέω/εὐάρεστος, jsou v LXX obvykle překla-

dem hebrejských slovních vazeb לִּטְבּ בְּעֵינַי, לִטְבּ בְּעֵינַי, לִטְבּ בְּעֵינַי. Nyní bude užitečné vyjít od slovesa הִלֵּךְ a sledovat, jak se v LXX převádí do řečtiny.

2.1 הִלֵּךְ *hitp. ve smyslu pohybu z místa na místo*

Hebrejské sloveso הִלֵּךְ má i v modifikaci hitpael základní význam „chodit“ ve smyslu zvláštního pohybu z místa na místo („procházet“, „chodit křížem krážem“).

2.1.1 V žaltáři

LXX používá k vystižení tohoto významu příslušná synonyma, περιπατέω, πορεύομαι, διαπορεύομαι, διέρχομαι. Tak tedy například voda teče, doslova „jde“ v Žl 57,8. Šíp letí, doslova „prochází“, v Žl 76,18. Lidé „obcházejí“ (Žl 11,9; 42,2), nebo „táhnou“ (Žl 104,13). Při překladu nedochází k žádné změně ve významu.

2.1.2 V Septuagintě mimo žaltář

Ve stejném smyslu, tedy specifického pohybu z místa na místo („procházet“, „chodit křížem krážem“), je hebrejské הִלֵּךְ hitp. velmi často vyjádřeno různými synonymy (περιπατέω, πορεύομαι, διαπορεύομαι, διέρχομαι), která vystihují tento význam (např. 2 Sam 11,2; Gn 3,8; Ex 21,19; Joz 18,4,8; Sd 21,24; 1 Kron 21,4; Est 2,11; Job 1,7; 2,2; Gn 13,17; 1 Kron 16,20; Př 23,31; Ez 19,6).

2.2 Přenesený význam הִלֵּךְ hitp. ve smyslu „žít“ určitým způsobem

2.2.1 V žaltáři

Hebrejské הִלֵּךְ hitp. má vedle výpovědi o změně místa také přenesený význam, „žít“, „chovat se“, „jednat“. S tímto přeneseným významem počítají překladatelé LXX, když pro různé tvary hebrejského הִלֵּךְ hitp. používají jako ekvivalenty řecká slovesa πορεύομαι (Žl 118,45) nebo διαπορεύομαι (Žl 38,7; 81,5; 100,2).

2.2.2 V Septuagintě mimo žaltář

Pro vystižení přeneseného smyslu hebrejského הִלֵּךְ *hitp.* nabízí LXX pestrou paletu významů, které odpovídají příslušnému kontextu. Pomocí slovesa הִלֵּךְ *hitp.* je vyjádřena kněžská služba (1 Sam 2,30.35), královský úřad (1 Sam 12,2), způsob života (2 Král 20,3/Iz 38,3; Př 6,22; 20,7) nebo niterné sjednocení s Bohem (Lv 26,12; Dt 23,15).¹

3. ZVLÁŠTNÍ ZPŮSOB PŘEKladu:

Εὐαρεστέω JAKO EKVIVALENT הִלֵּךְ *HITP.*

3.1 V žaltáři

Ve čtyřech žalmech se však objevuje jako ekvivalent הִלֵּךְ *hitp.* řecké sloveso εὐαρεστέω. Je třeba postupně prozkoumat každé místo, kde se nachází tento jev.

3.1.1 Žalm 25,3

Ve 3. verši 25. žalmu překládá LXX sloveso הִלֵּךְ *hitp.* (chodit) slovesem εὐαρεστέω („nalézt zalíbení/líbit se“). V předloze (MT) čteme: „neboť tvé milosrdenství mám před očima, chodím v tvé pravdě“² (וְכִי בְּאַמְתָּךְ הִלֵּכְתִּי וְעֵינַי הִלֵּכְתִּי בְּצֶדֶק). V LXX je tento verš přeložen: „neboť tvé milosrdenství je před mýma očima a mám zalíbení v tvé pravdě“³ (ὅτι τὸ ἔλεός σου κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐστὶν καὶ εὐηρέστησα ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου).

Na místě je otázka, proč se v druhé části verše uplatňuje εὐαρεστέω jako ekvivalent hebrejského הִלֵּךְ *hitp.*? Substantivum מִתְקַדֵּם ve slovní vazbě

¹ Na pomezí mezi primárním a přeneseným významem se nacházejí místa jako Job 18,8; 22,14; 38,16; Ez 1,13; 28,14 bis.

² „First, the suppliant returns to «walking» (cf. v. 1), though the verb is now *hipael*. Letting something stand before your eyes suggests paying attention to it and approving of it. Yhwh's commitment is thus an inspiration, or it summons to a responsive commitment. The second colon makes the point more specific. Having God's commitment before the eyes indicates the way the suppliant goes about that walk. The second colon further confirms that by linking truthfulness with commitment, since these two form a moral pair (e.g. Prov 3,3; 16,6; 20,28).“ Srov. J. GOLDINGAY, *Psalms 1–41*, Grand Rapids: Baker Academic, 2006, s. 383.

³ „I was pleased in your truth.“ K místu srov. A. PIETERSMA – B. G. WRIGHT, *A New English Translation of the Septuagint*, Oxford University Press, 2009, <http://ccat.sas.upenn.edu/nets/edition> [cit. 1. 7. 2017].

וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּאַמְתֶּךָ (chodím ve věrnosti vůči tobě) ovlivnilo pravděpodobně tuto volbu, protože život ve věrnosti vůči Bohu může být chápán jako zalíbení v Boží pravdě. Sloveso הִלֵּךְ – i v přeneseném smyslu – se překladatelům zdálo nedostatečné. Proto „chodit (הִלֵּךְ hitp.) ve věrnosti vůči Bohu“⁴ interpretují pomocí εὐαρεστέω ve smyslu „mít zalíbení v Boží pravdě“.

Interpretace je v tomto verši ještě pozoruhodnější, když si uvědomíme, že v prvním verši tohoto žalmu využívají překladatelé přeneseného významu slovesa הִלֵּךְ (zde se však jedná o kmenovou modifikaci qal): „Žil jsem (doslova: chodil jsem) bezúhonně“ (כִּי־אֵינִי בְּתָמִי הִלֵּכְתִּי). Překladatelé do řečtiny použili přenesený význam הִלֵּךְ hitp. a vyjádřili ho pomocí slovesa πορεύομαι: „neboť jsem chodil ve své nevinnosti“ (ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην).

3.1.2 Žalm 34,14

V MT se praví: „Chodil jsem, [jako by byl postižen] můj druh či bratr. Byl jsem sehnut, sklíčen smutkem jak truchlící matka“ (כָּרַעַף־כָּאִם לִי הִתְהַלַּכְתִּי). Ovšem začátek 14. verše patřil původně k předcházejícímu verši. Už v předloze překladatele do řečtiny byl od něho oddělen nesprávně vepsaným silluq, a tak přiřazen k následujícímu verši (v němž je navíc nesprávně vepsáno atnach ve slově וְהִתְהַלַּכְתִּי).⁵ V překladu do řečtiny došlo k následujícímu posunu: „Jako v bližním, jako v našem bratru, takové jsem měl zalíbení. Jako někdo, kdo má zármutek a pochmurně vzhlíží, tak jsem se ponížil“⁶ (ὡς πλησίον ὡς ἀδελφὸν ἡμέτερον οὕτως εὐηρέστουν ὡς πενθὼν καὶ σκυθρωπάζων οὕτως ἐταπεινούμην). Překladatelé zde používají sloveso εὐαρεστέω (nalézt zalíbení/líbit se), i když formulace by spíš vyžadovala „chodit“ v přeneseném smyslu („chodil jsem“, tedy choval jsem se, jako ten, kdo má smutek kvůli bližnímu či bratrovi).

⁴ „In Jahwes emet wandeln hat hier gewiß die Bedeutung, im beständigen, zuverlässigen Erweis der huldvollen Bundestreue Gottes leben.“ Srov. F.-L. HOSSFELD, „Psalm 26,“ in *Psalmen 1–59*, Düsseldorf: Neukirchener, 2003, s. 359.

⁵ Srov. R. BRUCKER, „Psalm 34 [35],“ in *Septuaginta Deutsch: Erläuterungen und Kommentare zum griechischen Alten Testament, Band I, Genesis bis Makkabäer*, M. Karrer – W. Kraus – E. Bons, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2011, s. 1595.

⁶ „Like a fellow, like a brother of ours, so I would please them; as one grieving and sad, so I would humble myself.“ K místu srov. PIETERSMA – WRIGHT, *A New English Translation of the Septuagint*.

3.1.3 Žalm 55,14 a 114,9

V žalmech 55 a 114 se vyskytuje pozoruhodná formulace. V závěru 14. verše 55. žalmu se nachází věta: „abych směl před Bohem chodit ve světle živých“ (לְהִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי אֱלֹהִים בְּאוֹר הַחַיִּים). V řeckém překladu se však na tomto místě objevuje věta: „abych se mohl zalíbit před Bohem ve světle živých“ (ἐν ὁραστῇσιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐν φωτὶ ζώντων).⁷

Podobnou formulaci lze zachytit v 9. verši 114. žalmu: „Před Hospodinem smím chodit v zemi živých“ (אֶפְסָה לִפְנֵי יְהוָה בְּאֶרְצוֹת הַחַיִּים). Septuaginta však převádí tento text takto: „Budu mít zalíbení před Pánem v zemi živých.“⁸ Pozoruhodné je, že Aquila a Symmachus, kteří mají obecně tendenci přizpůsobovat překlad do řečtiny hebrejské předloze, převádějí hebrejské הִלֵּךְ hitp. pomocí slovesa περιπατέω tvarem: ἐμπεριπατήσω „budu chodit“.⁹ Chápou tedy konkrétní „chodit“ v přeneseném smyslu „žít“ eticky správným způsobem,¹⁰ který vede k Božímu zalíbení.

Slovní spojení „v zemi živých“ (Žl 114,9), popř. „ve světle živých“ (Žl 55,14), znamená šťastný život, nejen život na zemi v protikladu k pobytu v podsvětí. Kdo chodí před Hospodinem, žije už v zemi nebo ve světle živých. Žalmy 55,14 a 114,9 to výslovně zdůrazňují.

3.2 ἐν ὁραστῇ jako ekvivalent הִלֵּךְ hitp. mimo žaltář

Zmíněný způsob překladu – použití řeckého slovesa ἐν ὁραστῇ (nalézt zalíbení/líbit se) jako ekvivalentu hebrejského slovesa הִלֵּךְ hitp. – není ovšem v LXX omezen pouze na žaltář. Všechna zbývající místa v LXX, na nichž k tomuto jevu dochází – Gn 5,22. 24 (citováno v Sír 44,16); Gn 6,9; 17,1; 24,40; 48,15 – , mohou nabídnout odpověď na shora položenou otázku, proč vůbec se v LXX tento způsob překladu uplatňuje.

⁷ „... that I may be pleasing before God in the light of the living.“ K místu srov. PIETER-SMA – WRIGHT, *A New English Translation of the Septuagint*.

⁸ „I will be well pleasing before Lord in the country of the living.“ K místu srov. tamtéž.

⁹ Srov. T. J. KRAUS, „Psalm 114 [116],“ in *Septuaginta Deutsch: Erläuterungen und Kommentare zum griechischen Alten Testament, Band I, Genesis bis Makkabäer*, M. Karrer – W. Kraus – E. Bons, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2011, s. 1823.

¹⁰ Srov. F.-L. HOSSFELD, „Psalm 116,“ in E. ZENGER – F.-L. HOSSFELD, *Psalmen 101–150*, Freiburg: Herder, 2008, s. 301.

3.2.1 Abraham a Jákob: הָלַךְ *hitp.* ve smyslu pohybu z místa na místo

Pro kočovníky znamenalo הָלַךְ jádro jejich činnosti. Žili v pohybu, jejich život naplňovalo putování. Z této zkušenosti může vyplývat chápání lidského života jako cesty nebo putování. Pokud se v Izraeli hovoří o „chození“, pak v tom zaznívá vzpomínka na střídání pastvin a putování z místa na místo. הָלַךְ může být opisem mnoha různých aktivit.

V MT Abraham vyznává (Gn 24,40): „Hospodin, před nímž chodím“ (וְהוּא אֱשֶׁר־הֵלַכְתִּי לְפָנָיו). LXX však tuto formulaci chápe takto: „Pán, před nímž jsem našel zalíbení“ (κύριος ὃς εὐηρέστησα ἐναντίον αὐτοῦ).

Podobně vyznává Jákob (Gn 48,15): „Bůh, před nímž ustavičně chodívali moji otcové Abraham a Izák“ (הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הֵלַכְנוּ אֲבֹתַי לְפָנָיו אַבְרָהָם וְיִצְחָק). LXX překládá: „Bůh, před kterým našli zalíbení moji otcové Abraham a Izák“ (ὁ θεός ὃς εὐηρέστησαν οἱ πατέρες μου ἐναντίον αὐτοῦ Αβρααμ καὶ Ισαακ).

Slovní spojení „chodit před (Hospodinem)“ říká při pohledu v dějinách nazpět: Jak chodili otcové před Boží tváří, tj. jak zakoušeli Boží pomáhající blízkost (Gn 48,15), tak se má a bude vést i jejich potomkům.

3.2.2 Henoch a Noe: přenesený význam הָלַךְ („chodit“ ve smyslu „žít“)

Lidský život je cesta, po níž člověk kráčí. Toto porozumění vede k používání slovesa הָלַךְ v přeneseném smyslu.

V Gn 5,22.24; 6,9, tedy v kněžských textech, se hovoří o chození s Bohem (וַיֵּלֶךְ אֶת־הָאֱלֹהִים) a použití se omezuje na Henocha a Noema. Jestliže kněžské texty chápou chození před Hospodinem v eticko-náboženském smyslu, lze takový význam očekávat i u slovního spojení וַיֵּלֶךְ אֶת־הָאֱלֹהִים. Platí to zejména pro Gn 6,9, kde je Noe charakterizován jako אִישׁ צַדִּיק וְהֵלַךְ. Noe je „kulticky a mravně neposkvrněný, nepostižitelný“ (תָּמִים), je to člověk, „který má správný vztah k řádu panujícímu v celém světě“ (צַדִּיק). Závěr této charakteristiky tvoří výpověď, že Noe chodil s Bohem. LXX ovšem překládá: „Noe se líbil Bohu“ (τῷ θεῷ εὐηρέστησεν Νωε). Pro překladatele do řečtiny nemohla zřejmě poněkud nesrozumitelná slovní vazba „chodit s Bohem“ znamenat nic jiného než „líbit se Bohu“.

Speciálně pro Henocha znamená však Boží zalíbení mnohem víc. Vyjadřuje důvěrné společenství s Bohem.¹¹ Henochův život v Božím zalíbením odůvodňuje jeho „vzetí“ Bohem.

3.2.3 Abraham: přenesený smysl חָלַךְ („chodit“ ve smyslu „žít“)

Abrahamovi je „chození před Bohem“ stanoveno v Gn 17,1 jako povinnost לִפְנֵי הָתְהַלֵּךְ („chod' přede mnou“), která je doplněna výzvou k dokonalé oddanosti וְהָיָה תָמִים („bud' bezúhonný“). Význam slovní vazby v Gn 17,1 navazuje na porozumění této větě v deuteronomistickém díle o dějinách. Je např. vložena do úst Šalomounovi v jeho rozsáhlé modlitbě: „(Ty zachovááš) ... milosrdenství svým služebníkům, kteří chodí před tebou celým srdcem“ (וְהָיָה לְכָל־לֵבָבִי לִפְנֵי הָה' וְלִפְנֵי הָעָם; καὶ ἔλεος τῷ δοῦλῳ σου τῷ πορευομένῳ ἐνώπιόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ) (1 Král 8,23). Ukazuje se zde deuteronomistův záměr. Zaslíbení věčného trvání Davidovy dynastie je vázáno na podmínku, vyjádřenou slovy לִפְנֵי הָה' חָלַךְ. Život (doslova chození) před Hospodinem se má uskutečňovat בְּכָל־לֵבָבִי („s nerozděleným srdcem“), což se projevuje například dodržováním Božích přikázání.

LXX převádí ovšem výzvu Abrahamovi v Gn 17,1 „chod' přede mnou“ (לִפְנֵי הָתְהַלֵּךְ) do řečtiny větou „nalezni zalíbení přede mnou“ (εὕρεσται ἐναντίον ἐμοῦ). Překladatel se tedy ani na tomto místě nespokojil s přeneseným významem slovesa „chodit“ ve smyslu „žít“, který mu postačoval v 1 Král 8,23. Abraham se musí zalíbit Bohu, nejen „chodit“/„žít“ před Bohem.

4. NOVÝ ZÁKON

Podobná myšlenková struktura – život (doslova: chození) před Bohem vede k Božímu zalíbení – se objevuje i na některých místech Nového zákona.

¹¹ Srov. F.-J. HELFMEYER, „hālak,“ in *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*, II, Stuttgart: Kohlhammer, 1977, s. 422.

4.1 Podmínky k získání Božího zalíbení v listu Židům

V listu Židům je uvedeno několik podmínek k získání Božího zalíbení, a sice víra, konání dobra a život ve společenství.

4.1.1 Víra

V návaznosti na význam slovesa εὐαρεστέω v LXX znamená toto sloveso v Žd 11,5 nejen Boží zalíbení v Henochovi. Vystihuje i jeho niterné společenství s Bohem. O Henochovi se zde praví:

Henoch věřil, a proto nespátřil smrt, ale Bůh ho vzal k sobě. Nebyl nalezen, protože ho Bůh přijal. Ještě než ho přijal, dostalo se Henochovi svědectví, že v něm Bůh našel zalíbení (Πίστει Ἐνώχ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ ἠύρισκετο διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως μεμαρτύρηται εὐαρεστηκέναι τῷ θεῷ) (Žd 11,5).

Už jsme viděli, že LXX překládá „chodit s Bohem“ v Gn 5,22. 24 (i jinde) jako „líbit se Bohu“, což je příslušnou interpretací hebrejského idiomu „chodit s Bohem“.¹² Tato septuagintní parafráze (Abraham v Gn 17,1; 24,40; Izák v Gn 48,15; zbožný Izraelita v Žl 56,13; 116,9) je naprosto konsistentní s naukou velkých proroků, podle níž jsou hlavními Božími požadavky na člověka: chodit s Bohem, praktikovat spravedlnost a lásku (Mi 6,8).¹³

V následujícím verši listu Židům se čtenář dozví, že požadavek víry se týká každého člověka, který se chce líbit Bohu (Žd 11,6):

Bez víry však není možné zalíbit se Bohu. Kdo k němu přistupuje, musí věřit, že Bůh jest a že se odměňuje těm, kdo ho hledají (χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστησαὶ τῷ θεῷ· πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ ὅτι ἔστιν καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται) (Žd 11,6).

¹² S. M. BAUGH, „The Cloud of Witnesses in Hebrews 11,“ in *The Westminster Theological Journal*, 2006, č. 1, s. 124.

¹³ F.F. BRUCE, *The Epistle to the Hebrews*, Grand Rapids: Eerdmans, 1990, s. 286.

4.1.2 Činit dobro a žít ve společenství

Na jiném místě v listu Židům (Žd 13,16) považuje autor konání dobra a život ve společenství za oběti, které se líbí Bohu: „Nezapomínejme také na dobročinnost a štědrost, takové oběti se Bohu líbí“ (τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός) (Žd 13,16).

4.2 Spojení „chodit“ a „líbit se“ v listu Pavlově a v listu pavlovském

Křesťanský způsob života (doslova: chození) je těsně propojen s Božím/Pánovým zalíbením, a to v prvním Pavlově listu Tesalonickém a v pavlovském listu Koloským.

4.2.1 První list Tesalonickým (1 Sol 4,1)

V prvním listu Tesalonickém jsou úzce propojena slovesa περιπατεῖν a ἀρέσκειν:

Konečně vás, bratří, prosíme a napomínáme v Pánu Ježíši, abyste vždy více prospívali v tom, co jste od nás přijali a co už také činíte, žijte tak, abyste se líbili Bohu“ (Λοιπὸν οὖν, ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, ἵνα καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν καὶ ἀρέσκειν θεῷ, καθὼς καὶ περιπατεῖτε, ἵνα περυσεύητε μᾶλλον) (1 Sol 4,1).

Z tradicí dané skutečnosti, že je třeba (doslova) chodit a líbit se Bohu, odvozuje apoštol Pavel požadavek: tímto způsobem (doslova) chod'te, tedy žijte.

4.2.2 List Koloským (Kol 1,10)

V listu Koloským je sloveso περιπατεῖν těsně spojeno s podstatným jménem „zalíbení“ (ἀρεσκεία):

... takže potom povedete život hodný Pána a budete se mu ve všem líbit: poneseť plody všech možných dobrých skutků a porostete v poznávání Boha (περιπατῆσαι ἀξίως τοῦ κυρίου εἰς πᾶσαν ἀρεσκειάν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες καὶ αὐξάνόμενοι τῇ ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ) (Kol 1,10).

Řecká slovní vazba na začátku verše je těžko přeložitelná. Autor textu se modlí za koloské křesťany, aby dokázali (doslova) chodit důstojně Pána ve veškerém zalíbení. Očekává tedy od nich, že jejich způsob života (chození) bude odpovídat Pánovým požadavkům, takže se mu budou líbit ve všem, co budou dělat.

ZÁVĚR

Sloveso $\hbar\hbar$ hitp. („procházet“, „chodit křížem krážem“) je v prvotním významu bez problému převáděno v LXX do řečtiny slovesy, která mají stejný význam ($\pi\epsilon\rho\iota\pi\alpha\tau\acute{\epsilon}\omega$, $\pi\omicron\rho\epsilon\upsilon\omicron\mu\alpha\iota$, $\delta\iota\alpha\pi\omicron\rho\epsilon\upsilon\omicron\mu\alpha\iota$, $\delta\iota\acute{\epsilon}\rho\chi\omicron\mu\alpha\iota$). V přeneseném smyslu užívá LXX slovesa $\hbar\hbar$ hitp. k vystižení zvláštního způsobu života. Na některých místech v žaltáři (25,3; 34,14; 55,14; 114,9) a v Genesi (Gn 5,22. 24; 6,9; 17,1; 24,40; 48,15) považovali ovšem překladatelé tento přenesený význam za nedostatečný či málo srozumitelný. Proto interpretovali slovní vazby, v nichž se objevuje sloveso „chodit“ ve vztahu k Bohu („s Bohem/před Bohem“), pomocí slovní vazby „nalézt Boží zalíbení/líbit se Bohu“. Vliv této překladatelské strategie se však projevuje i mimo těsné propojení slovesa „chodit“ se zmínkou o Bohu, jak dokládá řecký text v Žl 34,14. Ozvěny této strategie nacházíme i v některých novozákonních textech (v listu Židům, v prvním Pavlově listu Tesalonickým a v listu Koloským).

The Greek Verb $\epsilon\upsilon\alpha\rho\epsilon\sigma\tau\acute{\epsilon}\omega$ ("Gain Favor") in the LXX (in the Psalter and Elsewhere) as an Equivalent of the Hebrew Verb $\hbar\hbar\hbar$ hitp. ("Walk")

Keywords: Septuagint; Psalter; Strategy of the Translator

Abstract: The concept of walking in the sense of a specific way of life (the Hebrew verb $\hbar\hbar\hbar$ hitp.) which pleases God forms the established tradition in the texts of the Old Testament and of the New Testament. This tradition influences (in the Psalms and outside the Psalms) the translation of the LXX. The translators into Greek have viewed the translation "walk" as insufficient in certain places. This is the reason why they interpreted walking with God (or before God) as gaining God's favor ($\epsilon\upsilon\alpha\rho\epsilon\sigma\tau\acute{\epsilon}\omega$ as the equivalent of $\hbar\hbar\hbar$ hitp.).

Doc. Petr Chalupa, Th.D.
Katedra biblických věd
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc
petr.chalupa@upol.cz